

POTEŠKOĆE U OBRADI I KORIŠTENJU NECJELOVITIH FONDOVA

Selma Isić*

UDK: 930.253(497.15Tuzla)

Selma Isić: Poteškoće u obradi i korištenju necjelovitih fondova. Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja. Zbornik referatov z dopolnilnega izobraževanja, Maribor 8/2009, str. 209–216.

Izvirnik v bosanščini, izvleček v bosanščini in angleščini, povzetek v angleščini.

Jedna od karakteristika preuzete arhivske građe Arhiva Tuzlanskog kantona je njena registraturna nesređenost i necjelovitost, što se uopšteno može reći i za arhivsku građu u arhivima Bosne i Hercegovine. Preuzimanje ovakve građe dugogodišnja je praksa arhiva u Bosni i Hercegovini, koja je rezultirala činjenicom da je jedan broj arhivskih fondova koji se, danas, nalaze u bosansko-hercegovačkim arhivima necjelovita i registraturski nesređena. U nekim slučajevima radi se i o djelimično sačuvanim fondovima. Razlozi za ovakvo stanje su mnogobrojni, ali još su veliki i problemi sa kojima se susreću arhivisti na obradi i sređivanju ovakve građe, a primjetne su i poteškoće koje se susreću prilikom korištenja ove građe. U radu se govori upravo o tim poteškoćama sa kojima se susreću arhivisti tokom obrade i sređivanja arhivske građe necjelovitih fondova, ali i problemima korištenja istih.

UDC: 930.253(497.15Tuzla)

Selma Isić: Problems of Processing Incomplete Fonds and their Use. Technical and Field Related Problems of Traditional and Electronic Archiving. Conference Proceedings, Maribor 8/2009, pp. 209–216.

Original in Bosnian, abstract in Bosnian and English, summary in English.

One of the key characteristics of materials acquired by the Archives of Tuzla Canton is the lack of completeness and care by its previous owner. This can also be said for all archival material in the archives of Bosnia and Herzegovina. Acquiring this kind of material has been a long-term practice of archives in the country. This resulted in a fact that there is a number of archival fonds located in Bosnia-Herzegovina archives, which are not in needed condition. In some cases there are only partially preserved fonds. Reasons for this state are numerous, but there are also numerous issues archivists are facing while processing and arranging this material, as well as using it. The thesis focuses on the difficulties archivists are facing while processing and arranging the material of incomplete fonds, as well as those regarding the use of such fonds.

Ključne besede: arhivsko gradivo, necjeloviti fondovi, arhivi Bosne in Hercegovine, Arhiv tuzlanskog kantona, obdelava, urejanje in uporaba necjelovitih fondov.

UVOD

Arhivska djelatnost u Bosni i Hercegovini je relativno mlada. Arhivi kao institucije osnivaju se tek nakon II. svjetskog rata i to s ciljem prikupljanja arhivske građe da bi se ista sačuvala, spasila od uništenja i propadanja. Većinu arhivske građe koja se danas nalazi u arhivima Bosne i Hercegovine čini javna arhivska građa, koja je većinom necjelovita ili čak fragmentalno sačuvana.

Za strukturu arhivskog fonda Bosne i Hercegovina, koju u najvećem procentu čine fondovi organa uprave i pravosuđa, te privrede, prosvjete, nauke i kulture može se reći da je relativno zadovoljavajuća. Međutim analiza pristupa oblikovanju fondovskih cjelina, strukture građe i dr., ukazuje na brojne slabosti fondovske strukture, pri čemu je najizraženije pitanje nekompletnosti fondova. Brojni su

* Selma Isić, arhivistka, Arhiv Tuzlanskog kantona, Ulica Franje Ledera 1, 75000 Tuzla, Bosna i Hercegovina.

faktori uticali na stanje (količinu, strukturu, središnost, dostupnost i dr.) arhivskih fondova Bosne i Hercegovine. Među njima su negativne historijske okolnosti kroz koje je prolazila Bosna i Hercegovina, kasna institucionalizacija arhivske djelatnosti, neadekvatni uvjeti rada arhivskih ustanova, konzervativno arhivsko zakonodavstvo, neadekvatno sistemsko obrazovanje i edukovanje arhivskih kadrova svih nivoa, marginaliziranje ove djelatnosti od strane društva itd.¹

Jedna od osnovnih karakteristika fondova preuzimanih u arhive Bosne i Hercegovine jeste njihova nesredišnost i necjelovitost. U nekim slučajevima radi se i o prilično faličnim fondovima. Cjelovitost fonda može biti narušena iz više razloga: dugogodišnja nebriga vlasti za zaštitu arhivske građe, loše rukovanje građom u registraturi zbog čega ista često biva predata sa raznim oštećenjima, neuslovne prostorije i način odlaganja građe, nebriga samog stvaraoca arhivske građe za njenu sigurnost, izloženost građe oštećenjima: fizičko-hemijskog porijekla (vlaga, toplota, prašina, izloženost suncu, prašini), biološkog porijekla (bakterije, insekti, glodari, pljesni), mehaničkog porijekla (cijepanje, gužvanje, oštećenje rubova, namjerna oštećenja), elementarne nepogode (poplave, požari, ratovi). Rijetko je razlog oštećenja dokumenta samo jedan, uglavnom se radi o kombinacijama dva ili više razloga. Velike količine građe su uništene i oštećene tokom proteklog rata, ali i nakon rata, uglavnom zbog nesavjesnog i nepravilnog rukovanja građom i nemarnog odnosa stvaraoca građe prema istoj.

Slično stanje je sa arhivskom građom u Arhivu Tuzlanskog kantona. Po podacima iznesenim u monografiji »Pedeset godina Arhiva u Tuzli 1954-2004« može se vidjeti da je značajan broj arhivskih fondova koje posjeduje ovaj Arhiv u necjelovitom stanju. Određen dio tih fondova čak je samo djelimično (fragmentalno) sačuvan.

Jedan od najčešćih uzroka oštećenja i propadanja građe svakako je nebriga stvaraoca i imaoca za istu. Početkom 20. stoljeća došlo je do naglog povećanja proizvodnje papira, pa time i do gomilanja registraturne građe, što je uzrokovalo pojavu problema nedovoljnog smještajnog prostora i odgovarajuće tehničke opreme u registraturama. Stvaraoci su problem pokušali riješiti pojačanim izlučivanjem registraturne građe, što im je postalo prioritet u odnosu na čuvanje arhivske građe. U cilju da obezbijede što više slobodnog prostora bacali su sve i svašta. Velike količine građe su neselektivno uništavane što je uzrokovalo da su brojni arhivski fondovi necjeloviti ili samo fragmentalno sačuvani. To nije jedini razlog necjelovitosti fondova.

Arhivska građa likvidacionih preduzeća, koja je predata organu koji je donio rješenje o likvidaciji (općine, srezovi, okrugi i slično), a koja je najčešće preuzeta bez primopredajnog zapisnika, popisa i najelementarnijih podataka o preuzimanju predstavlja posebnu teškoću pri arhivističkoj obradi. Ta građa je bila bez osnovne zaštite zbog čega je značajan dio iste i uništen. Sem toga mnogi imaoci neadekvatno ocjenjuju vrijednost dokumenata koje posjeduju, najvažnije im je samo da čuvaju ono što im u trenutku služi tj. operativna građa ili ono što može nekom trebati prilikom ostvarivanja prava vezanih za radne odnose, mada je i ova građa često uništena ili oštećena, a sve drugo je za njih nevažno. Sve ovo ukazuje na činjenicu da stanje građe koja se predaje arhivu nije nimalo zadovoljavajuće.²

¹ Azem Kožar, *Osobnosti arhivskog fonda Bosne i Hercegovine, Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja, Maribor 2007.*, str. 397-406.

² Nermana Hodžić, *Problematika necjelovitih arhivskih fondova koji se preuzimaju u arhiv, Arhivska praksa 6, Tuzla 2003.*, str. 89-94.

SREĐIVANJE I OBRADA NECJELOVITIH FONDOVA

Sređivanje kao jedan od najvažnijih poslova u arhivu obuhvata postupke kojima se svakoj jedinici arhivske građe određuje stalno mjesto u okviru cjeline i u okviru njenih sastavnih dijelova. Pri tome je izbor principa (načela) sređivanja jedno od najvažnijih pitanja kod sređivanja arhivske građe.

Prilikom sređivanja i obrade arhivske građe arhivist je dužan da vodi računa o značaju fonda ili zbirke, njenoj količini i sačuvanosti kao i o značaju tematike fonda i zainteresovanosti istraživača za istu. Princip provenijencije je princip koji se najčešće koristi prilikom sređivanja i obrade arhivske građe tj. pri obradi se nastoji sačuvati prirodni red i način odlaganja dokumenata koji je još u registraturi koristio sam stvaralac arhivske građe, odnosno fonda. Nakon završetka sređivanja fonda prelazi se na rješavanje problema najboljeg načina prezentovanja strukture fonda tj. izrade informativnog sredstva koji će dati najbolje rezultate prilikom korištenja istih. Kako bi taj proces što efikasnije odradili potrebno je da arhivisti: poznaju osnovne principe vrednovanja arhivske građe, prouče historijat tvorca fonda i da pri sređivanju i obradi poštuju principe ustrojstva sredečnosti fonda. U zavisnosti od sredečnosti fonda još u registraturi zavisit će i težina i vrijeme sređivanja i obrade fonda u arhivu. Ako je fond preuzet u sredečnom stanju, onda ni pri obradi i sređivanju istog u arhivu ne bi trebalo biti većih problema. Ako je, pak fond preuzet nesredečen, javljaju se određene poteškoće prilikom njegove obrade i sređivanja, koje se naravno umnožavaju ako se radi o necjelovitom fondu ili čak fondu koji je samo djelimično sačuvan.

Svako sređivanje arhivske građe trebalo bi započeti detaljnim proučavanjem fonda koji se sređuje i obrađuje. Pri tome veliku ulogu ima primopredajni zapisnik koji je osnova za upoznavanje fonda i koji treba da sadrži: naziv imaoaca - stvaraoca građe, kratak historijski pregled - početak rada i promjene nastale u radu, granične godine, stepen sredečnosti, uvjete korištenja i količinu građe izraženu u arhivskim jedinicama, popis predate građe (složen po brojevima od 1 pa dalje, da bude popisana svaka jedinica i da svaka ima zaseban broj, godina nastanka građe, njen sadržaj i količina). Na osnovu ovog zapisnika i popisa arhivista se upoznaje sa sadržajem, vrstom, i količinom građe, što omogućava uvid o sredečnosti građe prije njenog sređivanja i obrade. Veoma često zbog načina i uslova preuzimanja građe (građa se često preuzima samo u cilju njenog spašavanja, ponekad bez primopredajnog zapisnika jer nakon prestanka rada određenih institucija nije određen njihov pravni nasljednik, pa građa ostaje napuštena) ovaj postupak nije moguće obaviti. Tada se pristupa pregledu dokumentacije fonda i same građe, što se upotpunjuje podacima nađenim u zakonskim propisima, priručnicima, historijskoj literaturi i štampi. Najbolje podatke u građi možemo naći u zapisnicima, odlukama, rješenjima o nastanku, organizaciji, sistematizaciji, uputstvima o načinu rada i vođenja administracije. Pri tome poseban značaj imaju pomoćne knjige, kao što su: indeksi, protokoli, upisnici i sličino, naravno pod uslovom da su sačuvani. Kod velikog broja fondova u Arhivu Tuzlanskog kantona, kako onih organa vlasti tako i kod ostalih, građa je u velikoj mjeri oštećena i uništena zbog nedovoljne brige o njenoj zaštiti još u registraturi, ali i kao uzrok individualnog uništavanja (npr. građa organa vlasti ili nekih drugih društvenih subjekata koji su ukinuti, prestali sa radom ili su reorganizovani nije se premještala u sjedište organa koji je preuzeo poslove, niti je predata nadležnom arhivu, nego je ostajala u postojećim prostorijama bez nadzora i zaštite, te na takav način bila izložena konstantnom uništenju i propadanju).

Veoma često prilikom obrade fondova arhivisti se susreću sa problemom nejedinstvenog klasificiranja građe. Tako npr. u fondovima narodnih odbora

nailazimo na ovakav problem - dio građe je grupisan prema organizacionim jedinicama a drugi dio po centralnom djelovodniku. Na prvoj stranici djelovodnika trebalo bi da se nalazi spisak organizacionih jedinica sa odgovarajućom klasifikacijom. U praksi je međutim primjetno nepravilno vođenje djelovodnika, jer često nema nikakvih naznaka o spisku organizacionih jedinica, a nekada je nemoguće utvrditi kada je isti rađen. Takođe primjetno je i povezivanje akata u predmetu, koje nije evidentirano ni u djelovodniku ni u pomoćnim knjigama ili obrnuto (pojedini predmeti su arhivirani po osnovnom broju, a neki po broju posljednjeg akta u predmetu; signature su često mijenjane ili pogrešno upotrebljavane, pečat je rijetko korišten i slično).³ Svi ovi problemi se povećavaju ako se radi o nekompletnom fondu, jer je uslijed nedostatka dokumenata teško utvrditi i napraviti potrebnu rekonstrukciju klasifikacionog sistema i odgovarajućeg odlaganja dokumenata u registraturi. Kod nekih fondova je skoro nemoguće rekonstruisati klasifikacioni sistem ili je primjetno da prilikom odlaganja dokumenata isti uopće nije ni postojao. Takav slučaj je primjetan kod fonda Radničkog univerziteta Tuzla. Ovaj fond je spašavan i preuzet je djelimično sačuvan i u potpuno rasutom stanju, a iz građe je vidljivo da građa u samoj registraturi nije vođena na bazi klasifikacionog sistema. Zato se u daljem radu na fondu pristupilo razvrstavanju građe na organizacione jedinice - serije po njenoj vrsti ili po organu ili drugom tijelu u čijem su radu nastali (normativna akta, dokumentacija organa upravljanja, finansijska dokumentacija, dokumentacija koja se tiče obrazovne ili kulturne djelatnosti RUT-a, projektna dokumentacija). Primjećeno je da je već u registraturi građa slagana po tom principu. Dodatni problem predstavljala je činjenica da su u pojedinim serijama građe primjetne određene vremenske praznine koje karakteriše nedostatak građe.

Posebna pažnja se kod ovog fonda usmjerila na izdvajanje dokumentacije fondova Narodnog univerziteta i Centra za ekonomiku domaćinstva iz vremena prije njihovog pripajanja RUT-u. Tada se naišlo na niz problema. Dio dokumentacije sva tri fonda nije imao osnovnih podataka po kojima bi se odredilo kojem fondu ti dokumenti pripadaju (nije bilo podataka kome se dopisi šalju ili koja organizacija ih šalje, bez pečata organizacije, bez prijemnog štembilja, zbog slične djelatnosti bilo je teško i na osnovu samog sadržaja odrediti kojem fondu akti pripadaju). Dokumentima je određena pripadnost po godini nastanka ako je postojala i njihovim uspoređivanjima sa drugim dokumentima iz te godine, te na osnovu lica potpisnika dokumenta. To nisu jedini problemi uočeni tokom obrade i sređivanja ovog fonda. Poseban manjak dokumenata primjetan je kod stručne građe ovog fonda (tj. građe koja se bavi obrazovnim i kulturnim radom ove ustanove), ali i kod finansijske građe. Ako uzmemo u obzir vremenski period djelovanja ovog fonda (1953.-1990.) i njegovih podfondova možemo zaključiti da je jako mala količina finansijske građe sačuvana (tu se posebno misli na platne liste zaposlenih, LD kartone, završne račune, godišnje finansijske izvještaje, i drugu građu trajnog značaja). Iz tog razloga pored građe koja ima trajni značaj i koja je okarakterisana kao arhivska građa, čuva se i dio građe koji ima određen rok čuvanja po Listi kategorija registraturne građe sa rokovima čuvanja. Takva građa, iako nije trajnog karaktera u nedostatku trajne građe može da pruži barem neke osnovne podatke i informacije i da posluži u naučne svrhe (misli se na periodične obračune i periodične finansijske planove i prihode).⁴ U radu sa obradom necjelovitih fondova susreću se još neki karakteristični problemi. Postoji mogućnost

³ Nermana Hodžić, *Problematika necjelovitih arhivskih fondova koji se preuzimaju u arhiv*, Arhivska praksa 6, Tuzla 2003., str. 89-94.

⁴ Iskustva koja je autor stekao tokom rada na obradi fonda Radnički univerzitet Tuzla. Više podataka o tome može se pronaći u časopisu: Arhivska praksa 10, Neke karakteristike sređivanja arhivske građe necjelovitih i nesređenih fondova - sa posebnim osvrtom na Radnički univerzitet Tuzla.

da i pored utvrđenog klasifikacionog sistema i postojanja djelovodnih protokola veliki broj akata uopšte nije zaveden u istim. Poseban problem predstavlja činjenica da za pojedine godine nisu sačuvane knjige djelovodnih protokola, ili drugih pomoćnih pomagala koja su korištena tokom prvobitnog odlaganja dokumenata. Moguće je i postojanje velikog broja prapatnih akata bez priloga, nedatiranih dokumenata i nepravilno evidentiranih, nepotpisanih zapisnika i odluka. Kao i dokumenti, kod ovakvih fondova, i knjige su također djelimično sačuvane, bilo da se radi o knjigama djelovodnog protokola, indeksa, drugih pomoćnih knjiga, matičnih knjiga radnika, knjige - evidencije o diplomiranjima, položenim ispitima i sl., često iako sačuvane bez ikakvih oznaka fonda, serije, pa čak i godina. Pored toga potrebno je istaći da se, zbog necjelovitosti fondova, čuvaju mnogi dokumenti iako nemaju dokaznu vrijednost. Razlog tome je što je veliki dio građe ovakvih fondova uništen a takvi dokumenti iako bez dokazne vrijednosti u nedostatku nekih drugih podataka mogu dati neke informacije o radu i djelovanju stvaraoca određenog fonda, a često mogu poslužiti i u naučne svrhe.

POTEŠKOĆE U KORIŠTENJU NECJELOVITIH FONDOVA

Osnovna djelatnost arhiva nije samo u tome da se bavi zaštitom, preuzimanjem, sređivanjem i obradom arhivske građe nego i njeno pripremanje, prezentovanje i omogućavanje njenog korištenja. Društvena vrijednost i uloga arhiva, ogleda se, između ostalog, i u činjenici da se obični građani, pojedinci, pravna lica i institucije koriste arhivskom građom za ostvarivanje svojih ličnih prava, državnih ili službenih interesa, ali i u naučne i druge svrhe. Arhiv Tuzlanskog kantona posljednjih godina jako puno pažnje posvećuje ovom pitanju. Pravo na korištenje arhivske građe ima svako pravno i fizičko lice, pod jednakim uslovima, i Arhiv je dužan da u okviru svoje djelatnosti »daje podatke, izvode iz dokumenata i ovjerene prijepise na zahtjev korisnika, te na zahtjev pravnih i fizičkih lica izdaje uvjerenja, potvrde, ovjerene prijepise, fotokopije, i druge zvanične isprave o činjenicama koje su sadržane u arhivskoj građi koju čuva.«⁵

Obrada i sređivanje arhivske građe su svakako jedan od najvažnijih i najodgovornijih poslova u arhivu, ali oni nisu sami sebi svrha. Osnovni cilj obrade i sređivanja je izrada informacionih sredstava koji omogućavaju lakše korištenje arhivske građe. Dugo vremena arhivska građa Arhiva Tuzlanskog kantona se najčešće koristila u istraživačke svrhe, pa su glavni korisnici arhivskih fondova i zbirki bili upravo naučnici - istraživači koji su koristili raznovrsne informacije koje pruža arhivska građa najčešće za rekonstrukciju događaja iz prošlosti, ali i u druge naučne svrhe. Međutim, posljednjih godina usljed promjena koje bosanskohercegovačko društvo trpi zbog tranzicije, ta se praksa polako mijenja. Primjetan je pojačan interes građana za korištenjem činjenica iz arhivske građe uglavnom radi zadovoljenja svojih ličnih prava, društvenih i državnih interesa. Najčešći oblik ostvarivanja ličnih prava ogleda se u potrebi dobijanja dokaza iz oblasti imovinsko-pravnih odnosa, za rješavanja pitanja iz oblasti radnih odnosa, dokaza o završenoj stručnoj spremi, položenim ispitima ili završenim kursevima, potrebne dokumentacije za vođenje sudskih postupaka i sl.

Uvjerenja o položenim ispitima i stručnoj spremi izdavana su, uglavnom na osnovu građe fondova: Učiteljska škola Tuzla, Učiteljska škola Bijeljina, Gimnazija Tuzla, Škola učenika u privredi, Međuoptinski zavod za osposobljavanje kadrova i organizaciju rada Tuzla, Radnički univerzitet Tuzla. Mora se napomenuti da su ovi

⁵ Zakon o arhivskoj djelatnosti Tuzlanskog kantona, (»Sl. novine TK«, br.15/2000).

fondovi nekompletni, i da to pri njihovom korištenju predstavlja svojevrsan problem. Ti problemi nisu bili posebno veći iz razloga što je dio građe koji se često traži, uglavnom dobro sačuvan. Izuzetak svakako čini fond Radničkog univerziteta Tuzla pri čijem korištenju su problemi posebno izraženi. U proteklih nekoliko godina Arhivu TK je podnešen znatan broj zahtjeva u kome se tražilo izdavanje određenih dokumenata kao dokaza o završenom kursu ili školi koji su djelovali pri RUT-a. Necjelovitost ovog fonda je osnovni razlog što je veliki broj ovih zahtjeva negativno riješen. Ako se uzme u obzir činjenica da je ovaj fond fragmentalno preuzet i da npr. nisu sačuvane matične knjige polaznika, knjige izdatih diploma, uvjerenja i zapisnici sa polaganja ispita i druga važna dokumentacija onda je to sasvim razumljivo. Već godinama se veliki broj zahtjeva, upućenih Arhivu TK, odnosi na imovinsko pravne odnose i on se konstantno povećava posljednjih godina. Ova pojava direktno je vezana za tranzicijske procese kroz koje zemlja prolazi, a koji su posebno izraženi u tranziciji vlasništva.⁶ Podaci i informacije o ovim procesima mogu se naći u fondovima organa javne uprave npr. Gradski narodni odbor Tuzla, Sreski narodni odbor Tuzla, Okružna uprava narodnih dobara Tuzla, fondovima: Skupština opština Tuzla, Banovići, Gračanica, Gradačac, Kladanj, Kalesija, ali i privrednim fondovima npr. Šumska uprava Kladanj i Šumska uprava Zvornik. Ni ovi fondovi nisu cjeloviti što je osnovni razlog velikog broja neriješenih zahtjeva upućenih po ovom pitanju. Iz podataka o pozitivno i negativno riješenim zahtjevima građana, vezanih za rješavanje imovinsko pravnih odnosa u Arhivu Tuzlanskog kantona u periodu 2001. - 2006. godine možemo vidjeti primjetan negativni utjecaj necjelovitosti ovih fondova (tabela 1). Važno je istaći da na ovakvo stanje utiču i drugi razlozi npr. nesredjenost fondova, manjak podataka prilikom podnošenja zahtjeva, pogrešno upućeni zahtjevi i sl., ali mnogo manje od pitanja nekompletnosti arhivskih fondova. Jer jednostavno nemoguće je, u bilo kakvim uslovima i na bilo koji način izdati dokument koga nema, koji nije sačuvan.

Godina	Podneseno zahtjeva	Od toga zahtjevi za rješavanje imovinsko-pravnih odnosa		Pozitivno riješeno		Negativno riješeno	
		Broj	%	Broj	%	Broj	%
2001.	197	165	83,76	102	61,82	63	38,18
2002.	313	227	72,52	107	55,95	101	44,05
2003.	276	166	60,14	78	46,99	88	53,01
2004.	347	193	55,61	110	57,99	83	43,00
2005.	367	181	49,31	95	52,48	86	47,51
2006.	398	228	57,29	131	57,47	97	42,53
Svega	1898	1160	61,11	643	55,44	518	44,66

Tabela 1⁷: Pregled pozitivno i negativno riješenih zahtjeva građana vezanih za rješavanje imovinsko pravnih odnosa

⁶ Kada se govori o tranziciji vlasništva onda se misli na promjene nastale zbog procesa privatizacije i restitucije, ali i na nacionalizaciju, eksproprijaciju, konfiskaciju i arondaciju.

⁷ Hatidža Fetahagić, *Problematika korištenja arhivske građe imovinsko - pravne provenijencije u Arhivu Tuzlanskog kantona, Arhivska praksa 10, Tuzla 2007., str. 336.*

Iz tabele 2 vidljiv je stalni porast zahtjeva građana upućen Arhivu Tuzlanskog kantona, ali je vidljivo i da je broj neriješenih zahtjeva otprilike na nivou iz predhodnih godina. Necjelovitost fondova je svakako jedan od osnovnih razloga za to.

OPIS	2007.		2008.	
PRIMLJENO ZAHTJEVA	428		480	
POZITIVNO RIJEŠENO	250	58,41 %	311	64,79 %
NEGATIVNO RIJEŠENO	126	29,44 %	126	26,25 %
POGREŠNO UPUĆENO	35	8,18 %	38	8,12 %
OSTALO U POSTUPKU NA KRAJU GODINE	17	3,97 %	5	1,04 %

Tabela 2⁸: Pregled zahtjeva podnijetih tokom 2007.–2008. godine u Arhivu Tuzlanskog kantona

Važno je istaći da necjelovitost fondova ne dovodi samo do problema negativnog rješavanja zahtjeva građana, on dovodi i do problema pri korištenju arhivske građe takvih fondova u naučne svrhe.

Arhivska građa je kulturno-historijsko naslijeđe i pokretno kulturno dobro neprocjenljive vrijednosti. Nezamjenjiv je dio kulturne baštine, svjedočanstvo prošlosti i potreba sadašnjosti i budućnosti. Važan je izvor podataka, informacija, i pisanih činjenica pomoću kojih možemo utvrđivati i potvrđivati istinu o prošlosti. Ona je vrlo često jedina veza između savremenika (istraživača, historičara) i nekog historijskog vremena, procesa ili događaja iz prošlosti, te kao takva može biti presudna u sklapanju potpune, jasne slike različitih društvenih i historijskih procesa koji su se odvijali u prošlosti. Podaci koje arhivski fondovi i zbirke sadrže nemaju samo historijski, nego i kulturni i opšte-društveni značaj, a činjenice koje su pohranjene u njoj nisu važne samo za historiju nego i druge naučne discipline.

Necjelovitost i fragmentalnost fondova, koji se danas nalaze u arhivima Bosne i Hercegovine, dovode do pojave manjka podataka, te nepotpunih i necjelovitih informacija, koje isti pružaju o prošlosti, a koji na taj način otežavaju istraživačke i naučne procese. Sve praznine prisutne u fondovima, svaki manjak ili nedostatak informacija i podataka pravi poteškoće u stvaranju jasne slike određenog historijskog perioda, događaja ili procesa. Na taj način funkcionalnost arhivske građe necjelovitih fondova dolazi u pitanje. Iz tog razloga, bitno je raditi na rekonstrukciji fondova kako bi se, koliko god je moguće, upotpunile praznine nastale preuzimanjem faličnih fondova, te na taj način što više otklonile poteškoće koje su prisutne u radu sa korisnicima arhivske građe, kako pri korištenju arhivske građe u svrhu ostvarivanja ličnih prava tako i u korištenju iste u naučne svrhe, a koje su uzrokovane necjelovitošću fondova.

⁸ Iz evidencija JU Arhiv Tuzlanskog kantona za 2008. godinu.

REZIME

Činjenica je da je znatan broj arhivskih fondova u Arhivu Tuzlanskog kantona, kao međutim i u arhivima Bosne i Hercegovine nekompletan, necjelovit i često nesređen. Razlog za ovakvo stanje je dugogodišnja praksa arhiva u Bosni i Hercegovini zasnovana na preuzimanju nekompletnih, necjelovitih i registraturski nesređenih arhivskih fondova, prije svega u cilju njihovog spašavanja. Takvo stanje arhivskih fondova dovodi do niza problema sa kojima se suočavaju arhivisti koji rade na obradi i sređivanju. To međutim nije jedina problematika uzrokovana ovakvom praksom. Preuzeti necjeloviti arhivski fondovi doveli su i do određenih poteškoća u korištenju arhivske građe ovakvih fondova. Tu se prije svega misli na nemogućnost arhiva, kao ustanova, da pozitivno odgovore na brojne zahtjeve koje su, na njihovu adresu, upućeni od strane građana koji pokušavaju da riješe neka od svojih ličnih prava, ali i na poteškoće sa kojima se susreću istraživači pri korištenju ovakvih fondova u naučne svrhe. Koristeći se ovakvim fondovima istraživači nailaze na probleme manjka podataka, nedovoljno sačuvanih informacija koje otežavaju njihova istraživanja. Da bi se naznačeni problemi prevazišli ili bar umanjili potrebno je da arhivi pojačaju rad na rekonstrukciji nekompletnih arhivskih fondova, te na taj način već prisutne probleme smanje na najmanju moguću mjeru.

SUMMARY

PROBLEMS OF PROCESSING INCOMPLETE FONDS AND THEIR USE

It is a fact that a large number of archival fonds in the Archives of Tuzla Canton, as well as in other archives in Bosnia and Herzegovina, are not complete or arranged. The reason for this state is a long-term practice of archives in Bosnia and Herzegovina based on acquiring incomplete and unarranged archival fonds in order to save them from further damage. This state of archival fonds is a reason for numerous problems archivists have to face while processing and arranging them. However, those are not the only issues that came as a result of this practice. Incomplete archival fonds led to certain difficulties while using them. That includes incapability of archives, as institutions, to reply to numerous demands by citizens who are trying to obtain needed information or documentation, and it also includes problems which researchers face when they use this fonds. By using these fonds researchers face the lack of data, insufficiently preserved information that hinder their research. In order to solve or at least minimize these problems archives must increase their effort to reconstruct incomplete archival fonds.